

Jellemek és anekdoták

Gyűjtést rendeztek a Francia Akadémián, ám hiányzott egy hatfrankos vagy egy Lajos-arany: egy hírhedetten fukar tagra gyanakodtak, hogy ő bliccelte el a hozzájárulást. Miután kötötte az ebet a karóhoz, hogy márpedig ő bedobta a pénzt, az, aki körbejárt a persellyel, azt mondta: „Nem láttam, de elhiszem.” Ezek után Fontenelle így zárta le a vitát: „Én láttam, de nem hiszem.”

Egyszer, amikor akkora volt a lárma az Akadémián, hogy semmit sem lehetett érteni, Mairan szót kért: „Uraim, ha szabadna kérnem, egyszerre legföljebb négyen beszéljenek!”

Mme de Montmorin a fiához: „Most, hogy bekerül a társasági életbe, csak annyit tanácsolhatok, hogy legyen szerelmes valamennyi nőbe.”

Gratuláltak Madame Denis-nek a Zaire³-ban nyújtott csodálatos alakításáért.

- Hát ehhez a szerephez – hářította el a bókot – egyszerre kellene szépnek és fiatalnak lenni.
- No de asszonyom – érkezett az ártatlan válasz –, hisz épp Ön a példa az ellenkezőjére!

Rousseau-ról úgy hírlik, elnyerte Boufflers grófnő kegyeit, hogy aztán, ahogy mondják, ki is essék belőlük, amiért is kölcsönösen felettébb nehezteltek egymásra. Egy nap arról beszéltek előttük, hogy az emberi nem iránti szeretet kioltja a hazaszeretetet.

– A magam példájából tudom – mondta a grófnő – és érzem, hogy ez nem igaz: nagyon jó franciának tartom magam, ám ez cseppet sem kisebbíti az emberiség boldogulása iránti érdeklődésem.

– Igen, értem – válaszolt Rousseau –, a keblében francia szív dobog, viszont derékon alul kozmopolita.

Állítják, hogy amikor Madame de Montpensier, udvarhölgyei távollétében időnként arra kényszerült, hogy egy apródja segítségét vegye igénybe a cipője felvételénél, megkérdezte, nem esett-e kísértésbe. Az apród azt felelte, hogy de bizony. A hercegnő, túl tisztességes lévén, hogy hasznot húzzon e vallomásból, adott néhány Lajos-aranyat az apródnak, hogy elmehelesen valami hölgyhöz és megszabadulhasson a kísértéstől, melynek ő volt az okozója.

Mme de Luxembourg-nál épp Delille abbé verssorát vitatták meg:

S a két emberi roncs együtt vigasztalódott.

Ekkor jelentették be Breteuil nemesi hadnagyot és Mme de la Reinière-t.

- Nagyon jó sor – mondta a házigazda.

Barbançon úrnak, aki fiatal korában igen jóképű férfi hírben állt, volt egy szép kis uradalma. Amikor Vallière grófné felkereste, az akkor már igen agg és igen köszvényes földbirtokos bevallotta, hogy a bolondulásig szerelmes belé.

- Istenem, mit nem mond? Annak idején ugyanúgy megkaphatott volna, akár a többit.

A Régens bálba akart menni, de úgy, hogy ne ismerjék fel.

- Meg tudom oldani – mondta Dubois abbé, és több ízben jól hátsón billentette a bálban.

A Régens túl erősnek találta a rúgásokat és így szólt:

- Abbé, azért ennyire nem kéne álcáznod.

Madame de Nesle-nek Soubise úr volt a szeretője. Nesle úr mélységesen lenézte a feleségét, és egyszer, veszekedés közben, a szeretője jelenlétében ezt mondta neki:

– Asszonyom, tudvalévő rólam, hogy mindent elnézek önnek; épp ezért kénytelen vagyok közölni önnel, hogy vannak olyan alantans hóbortjai, melyeket nem tűrök. Ilyen az udvari borbélyom iránti szeszélye, akivel együtt láttam a szobájából távozni, majd visszatérni.

Rövid fenyegetőzés után Nesle úr távozott, feleségét Soubise úrral hagyván, aki szóhoz sem hagyta jutni a hölgyet, hanem azon mód felpofozta. A férj ezek után rögvést terjeszteni kezdte e hőstett történetét, hozzátéve, hogy a borbélyról szóló história kitaláció volt, és hosszasan gúnyolódott Soubise úron, aki elhitte, meg a feleségén, akit felpofoztak.

3 Voltaire ötfelvonásos tragédiája.

Beaumarchais-t, aki sok megaláztatást eltűrt Chaulnes hercegtől, anélkül, hogy elégtételt kért volna, La Blache párbajra hívta. Beaumarchais így felelt:

– Utasítottam vissza már jobbakat is.

A bray-i pap már vagy háromszor-négyszer áttért a katolikus hitről a protestánsra és vissza, és a barátai elképedtek flegmasága láttán.

– Én flegma? – szólt a pap –, én csapodár? Szó se róla! Épp ellenkezőleg, én jottányit sem változom: mindig csak bray-i pap akarok lenni.

X. úr, amikor tiszteletét tette Henri hercegnél Neufchâtelban, megjegyezte, hogy a neufchâteliek imádják a porosz királyt.

– Könnyű az alattvalóknak – válaszolt a herceg – olyan uralkodót szeretniük, aki háromszáz mérföldre van tőlük.

Egy franciát beengedtek a spanyol király kabinetjébe. Ahogy karszéke és íróasztala elé ért, így kiáltott föl:

– Itt dolgozik hát a fenség!

– Hogyan?! Dolgozik?! – fakadt ki az, aki kalauzolta. – Micsoda arcátlanság! Azért jött, hogy sértegesse az uralkodót?!

Kínos vitába keveredtek, melynek során a francia igen nagy nehézségek árán tudta csak megértetni a spanyollal, hogy egyáltalán nem állt szándékában megbántani felséges urát.

Lille abbé betoppant Turgot dolgozószobájába, és azt látta, hogy a miniszter épp egy kéziratot olvas: Roucher művét, a *Hónapokat*. Némi habozás után tréfálkozva így szólt:

– Versillat terjeng.

– Ön túlságosan be van parfümözve – felelte Turgot –, kizárt, hogy érezne bármilyen szagot.

Mme Desparbès XV. Lajossal hált. Így szólt hozzá a király:

– Háltál már minden alattvalómmal.

– Ah! Sire.

– Voltál Choiseul gróffal.

– Hát lehet a hatalmának ellenállni?

– Richelieu marsallal.

– Olyan szellemes!

– Monville-lal.

– Olyan szép a lába!

– Na jó. És Aumont gróf? Benne semmi sincs.

– Ah! Sire, de hisz ő annyira kötődik Felségedhez!

Villars marsall idős korában is igencsak a bor rabja volt. Egyszer, amikor úton volt Itáliába, hogy átvegye a hadsereg-parancsnokságot az 1734-es háborúban, tiszteletlátogatásra járult Szardínia királya elé, ám annyira be volt borozva, hogy megingott és elzuhant. Ám még ebben az állapotában sem veszítette el a lélekjelenlétét, hanem így szólt a királyhoz: „Ím, a legtermészetesebb módon borulok Felséged lába elé.”

Egy 90 éves asszony így szólt a 95 éves Fontenelle-hez:

– Megfeledezett rólunk a halál.

– Pszt! – válaszolt Fontenelle és a szája elé emelte mutatóujját.

Diderot és Rousseau vitájának idején mondta Castries R.-nek, aki továbbadta nekem: *Hihetetlen! Mindenki ezekről a felkapaszkodottakról beszél, akiknek még háza sincs, akik egy padlásszobában laknak: nem, ezt nem lehet megszokni.*

– Hogy van? – kérdezték a haldokló Fontenelle-től.

– Már csak félig.

Duclos, hogy ne gyalázza meg a római nevet, az újkori rómaiakat így nevezte: *itáliaiak* Rómából.

X. szerint azt a hátrányt, hogy az ember a hercegek szintje alatt van, bőségesen kárpótolja az előny, hogy messze van tőlük.

– Remélem, megérem – mondta X. –, hogy egy nap, távozván a Nemzetgyűlésből, amelynek egy zsidó az elnöke, részt vehetek egy katolikus esküvőjén, aki első, lutheránus feleségé-

től elválván immár egy fiatal anabaptista nőt vesz el; hogy aztán együtt vacsorázzunk a papnál, aki bemutatná ifjú anglikán feleségét, akinek ez szintén a második házassága, miután megözvegyült egy kálvinistától.

A XVI. Lajos által összehívott Előkelőségek Gyülekezete idején egy férfiú szóra akarta bírni X. asszony papagáját.

– Ne fáradjon – mondta a hölgy –, ki sem nyitja a csőrét.

– Hogy tarthat olyan papagájt, aki egy szót se szól? Szerezzen be egyet, amelyik legalább annyit képes kinyögni, hogy *éljen a király!*

– Istenemre – felelt a hölgy –, hogyan is lehetne ilyen papagájom? Rögtön előkelőséget csinálnának belőle.

Joly de Fleury, aki 1781-ben pénzügyminiszter volt, azt mondta barátomnak, B.-nek: „Maguk mindig a nemzetről beszélnek. Nincs olyan, hogy nemzet. Nép van, nép, ahogy a régiek írták: *Szolganép, kényre-kedvre adóztatható és robotoltatható.*”

Hírlapíró az újságjában: „Egyesek szerint Mazarin bíboros meghalt, mások szerint él; én egyiket sem hiszem.”

Vatri abbét nógatták, hogy pályázzon meg egy megüresedett állást a Collège Royalban.

– Majd meglátjuk – mondta és nem pályázta meg. Az állást betöltötték. Az abbé egyik barátja sebtében felkereste:

– Látja, milyen ember Ön? Nem pályázott, és az állást betöltötték.

– Betöltötték? – vágta rá. – Nagyon jó, akkor megpályázom.

– Megbolondult?

– Már hogy a fenébe? Eddig száz vetélytársam volt, most meg csak egy van.

Megpályázta az állást és megkapta.

Fleury abbé szerelmes volt Noailles marsallnébe, aki viszont megvetően kezelte. Az abbé miniszterelnök lett, és a marsallnének szüksége volt a közbenjárására. Fleury emlékeztette, milyen visszautasítóan bánt vele.

– Ó, nagyuram – vetette ellen ártatlanul a marsallné –, ha én azt tudtam volna!

Fiatal lány a gyóntatópapnak:

– Atyám, túl nagyra becsültem egy fiatalembert.

– Nagyra?! Hányszor?

Mademoiselle d'Entraques rendkívül ingerült lett, amiért Bassompierre nem volt hajlandó feleségül venni.

– Ön a legostobább alak az egész udvarban! – vágta a fejéhez.

– De hisz épp az imént győződhetett meg az ellenkezőjéről – válaszolta Bassompierre.

Egy prédikátor mondta: „Amikor Bourdaloue atya hirdette az ígét Rouenban, minden felbolydult: a kereskedők otthagyták a boltjukat, az orvosok a betegeiket stb. A következő évben én hirdettem az ígét, és minden helyreállt.”

Bachelier elkészült egy Jézus-képpel. Az egyik barátja ezen a véleményen volt:

– Ez a kép semmit sem ér, a főalak közönséges és bárgyú.

– Érdekes – felelt ártatlanul Bachelier –, épp az imént távozott d'Alembert és Diderot; szerintük nagyon is élethű.

Mademoiselle du Thé elvesztette az egyik szeretőjét. Ennek híre ment, és amikor egy úr felkereste, meglepődve látta, hogy a hölgy épp hárfázik.

– Jóságos Isten! – tört ki belőle –, azt hittem, romokban találok!

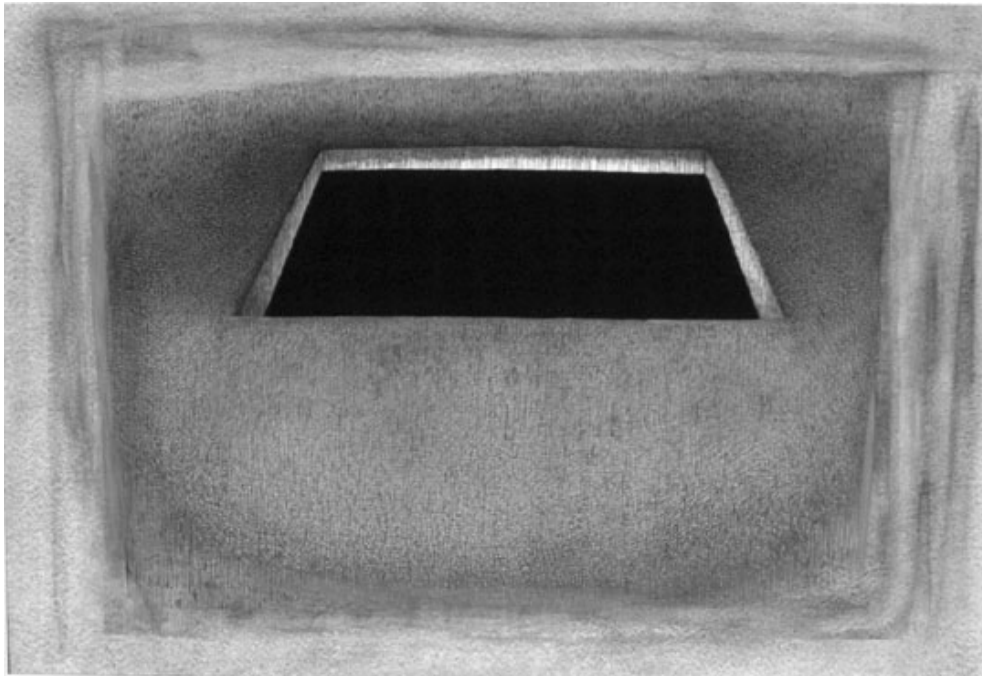
– Ah! – érkezett a szenvedélyes válasz. – Látott volna tegnap!

Egy társaságban, ahol Saint-Pierre márkiné is ott volt, arról beszéltek, hogy Richelieu-nek milyen sok nővel volt dolga, és egyiket sem szerette.

– Hogy nem szerette! – csattant fel a márkiné –, lárifári! Ismerek egy hölgyet, akinek a kedvéért háromszáz mérföldről is fölutazott.

És elmesélt egy történetet, harmadik személyben, amit – saját előadásán nekihevülve – így fejezett be:

– Hihetetlen elánnal vitte ágyba, és három napig föl se keltünk.

L. a következő szavakkal próbálta lebeszélni özvegy B.-né az újrահázasodás gondolatáról: „Mi lehet szebb annál, mint hogy olyan férfi nevét viseli, aki nem tud több ostobaságot elkövetni?”

Miért, ugyan miért mondta a tizenkét éves X. kisasszony: „Tanulni a halált? De hisz már elsőre olyan jól szokott sikerülni!”

Madame de Talmont, amikor látta, hogy Richelieu ahelyett, hogy vele foglalkozna, az igen szép, ám nem híresen dús szellemű madame de Brionne-nak csapja a szelet, így szólt: „Marsall, Ön nyilvánvalóan nem vak, de úgy tűnik, kissé süket.”

Fox iszonyatos összegeket kölcsönzött különböző zsidóktól, és azzal áltatta magát, hogy egyik nagybátyja örökségéből visszafizeti az egész tartozást. A nagybácsi megnősült, és a fia születésekor Fox ezt mondta: „Messiás ez a gyerek: azért jött világra, hogy romlásba döntse a zsidókat.”

Narbonne lovaghoz odalépett egy fontos ember és taszító bizalmaskodással így szólította meg:

- Jó napot, barátom, hogy vagy? – Mire a válasz:
- Jó napot, barátom, hogy hívnak?

Azt mondják, ha egy szerencsétlen ember hanyatt esik, betöri az orrát.

Conti hercegő, XIV. Lajos lánya, miután hosszasan szemlélte a bajor trónörökös alvó feleségét, így szólt:

- A nagyasszony álmában még csúnyább, mint ébren. – Mire a nagyasszony, anélkül, hogy megmoccanat volna, azonnal rávágta:
- Asszonyom, nem mindenki szerelemgyerek.

Egy amerikai észrevette, hogy hat angol elszakadt a csapattestétől, és olyan hihetetlen vakmerőség szállta meg, hogy nekik támadt. Kettőt megsebesített, a többi lefegyverezte és Washington tábornok elé vitte. A tábornok megkérdezte: hogyan lehetséges, hogy hat embert legyőzött.

- Ahogy megpillantottam – jött a válasz –, rájuk rontottam és bekerítettem őket.

Madame de Deffand így szólt Aydie abbéhoz:

- Vallja be, hogy senkit nem szeret úgy, mint engem.

Az abbé egy percnyi töprengés után válaszolt:

- Szíves-örömet, csak aztán ne mondja, hogy nincs bennem semmi szeretet.

Megkérdezték Cagliostro gróf apródjától, igaz-e, hogy az ura háromszáz éves. Azt mondta, nem tudja kielégítően megválaszolni a kérdést, már csak azért sem, mert ő maga még csak száz éve áll a szolgálatában.

A királykisasszony, Toulouse-ban járván, így szólt egy városi előkelőséghez:

– Meglep, hogy a toulouse-iak felérnek két igen kiváló szomszédjukkal, a provence-iakkal és a gascogne-iakkal.

– Öfömméltósága még nem ismer minket elég mélyen – felelt a toulouse-i. – Ha majd megismer, meglátja, hogy nagyjából annyit érünk, mint a provence-iak és a gascogne-iak együttvéve.

Egy abbé apátságért folyamodott a Régenshez.

– Más b...gasson! – próbálta lerázni a herceg rövid úton, anélkül, hogy a kérelmező felé fordította volna a fejét.

– Nekem még ahhoz is pénz kell – válaszolt az abbé –, és erről Méltóságod is meggyőződhetik, ha méltóztatik megtekintenie állapotomat.

Igen rút ember volt. A herceg hahotára fakadt, és neki adományozta az apátságot.

Maine grófnőnek egy nap szüksége volt Vaubrun abbéra és megparancsolta az egyik inasának, hogy kerítse elő a föld alól is. Az inas, nagy meglepetésére, arról értesült, hogy az abbé éppen misézik ebben és ebben a templomban. A szertartás végeztével azonnal odalépett az abbéhoz és átadta neki az üzenetet, egyúttal azt is elárulván, mennyire meglepődött, hogy misézés közben találta. A kicsapongásairól hírhejt abbé így fordult hozzá: „Kérve kérem, el ne árulja a hercegnőnek, hogy milyen állapotban talált.”

C. márki be akarta vinni a barátait egy királyi házba, utat nyitott a tömegben, és mindenki füle hallatára fölszólította a kapust:

– Utat! Az urak velem vannak; felhívom azonban a figyelmét, hogy a többiek nem.

A kapus félreállt és beengedte őket, valaki azonban észrevette, amint a három fiatalember nevetgél, és a kapuson gúnyolódik. Szóltak neki, utánuk szaladt és megkérdezte a márkít:

– Uram, a jegye?

– Van ceruzád?

– Nincs, uram.

– Tessék – és az egyik fiatalember átadott a márkinak egy ceruzát. A márki írni kezdett és közben így beszélt a kapushoz:

– Szeretem, ha valaki ellátja a feladatát és teljesíti a kötelességét.

Azzal átadta neki a papírdarabot a következő írással:

– Engedtessék át C. márki és a társaságában lévők.

A kapus átvette a papírt és diadalittasan mondta azoknak, akik figyelmeztették:

– Na látják, itt a jegy.

Egy gyermektől kérdezték:

– Isten-e az Atyaisten?

– Igen.

– Isten-e a Fiúisten?

– Tudtommal még nem, de atyja halála esetén ez sem sokáig várat magára.

*Válogatta, fordította és jegyzetekkel ellátta:
Imreh András*